

Replik: No excuses-skolor bör bli lagliga

Svenska Dagbladet den 27 september 2025

I en artikel på SvD Debatt (21/9) diskuterar forskaren Åsa Melander betydelsen av disciplin i skolan, i relation till den numera omdebatterade "no excuses"-modellen. Hon menar att modellen kan fungera väl, men varnar för att den inte är en allomfattande lösning och att den inte nödvändigtvis bör kopieras rakt av. Hon menar också – med hänvisning till min rapport – att det är oklart om elever vars föräldrar inte aktivt valt sådana skolor skulle tjäna lika mycket på att gå där, samt att resultaten i vissa av skolorna delvis kan bero på ett starkare elevunderlag.

Jag välkomnar Melanders konstruktiva inlägg i debatten, speciellt givet hennes erfarenheter från Hackney under en period när resultaten gick från bland de sämsta till bland de bästa i landet. Det är riktigt att "no excuses"-modellen – och disciplin mer generellt – inte bör ses som ett universalmedel mot alla problem i utbildningssystemet. Modellen bör däremot ses som ett viktigt verktyg för en bättre skola, särskilt i utanförskapsområden och för elever med utländsk bakgrund.

Men Melanders diskussion är i vissa fall missvisande. Det är sant att många studier inte kan avgöra huruvida elever med föräldrar som inte aktivt väljer en "no excuses"-skola tjänar lika mycket på att gå där. Men Melander bortser från forskningen som utformats för att ta hänsyn till detta, som jag också beskriver i min rapport.

Denna forskning har studerat effekterna av att göra om skolor i enlighet med "no excuses"-modellen, bland de mycket lågpresterande elever som redan gick på dessa skolor. Dessa elever har alltså inte valt en "no excuses"-skola. Trots detta finner man ungefär lika stora effekter som i de andra studierna. Farhågor om att modellen enbart är för elever som aktivt väljer den finner alltså inget stöd i forskningen.

Melander diskuterar Michaelaskolan och påpekar att eleverna där har med sig bättre ingående resultat än i en del andra omkringliggande skolor. Detta beror sannolikt på att ambitiösa föräldrar är benägna att söka sig till skolan på grund av dess goda rykte. Detta är ett fenomen som påverkar de flesta högpresterande skolor som inte kan välja bort elever med högre förkunskaper; Michaelaskolans antagning avgörs av ett lotteri när det finns fler sökande än platser.

Men Michaelaskolan når inte bara överlägset bäst utfall i kommunen när man justerar för elevernas ingångsresultat – vilket i praktiken innebär att man jämför skolor som har motsvarande ingångsvärden – utan bäst resultat i hela landet. Ingenting tyder alltså på att skolans extremt positiva utfall drivs av elevernas förkunskaper. Och forskningen visar tydligt, som tidigare noterats, att "no excuses"-skolornas starka prestationer mer generellt inte har med sådana faktorer att göra.

Melander upprepar tidigare argument om att man inte nödvändigtvis kan kopiera amerikansk eller engelsk skolkultur rakt av. Men det finns tydliga paralleller mellan utanförskapsområden i olika länder som minskar betydelsen av denna farhåga. Och även om Melander har rätt är det inte ett skäl att hindra huvudmän från att försöka.

Till sist är det viktigt att inte reducera "no excuses"-modellen till att enbart handla om disciplin. Modellen innefattar också en rad andra särdrag, exempelvis explicit, lärarledd undervisning, höga förväntningar och ett starkt fokus på kunskaper. Tillsammans skapar särdragen en skolkultur som stärker elevernas normer, karaktär och kunskaper. Därför bör modellen i sin helhet legaliseras och införas där den gör störst nytta.

Gabriel Heller Sahlgren